

Marnäs-Posten

Utgiven av : Ludvika Hembygdsförening, Nils Nils Gata 7,
771 00, Ludvika. Tel.: 0240 - 100 19.

Grundad av: Fil.dr. Karl-Erik Forsslund i augusti 1928

När Ludvika blev stad den 1 januari 1919

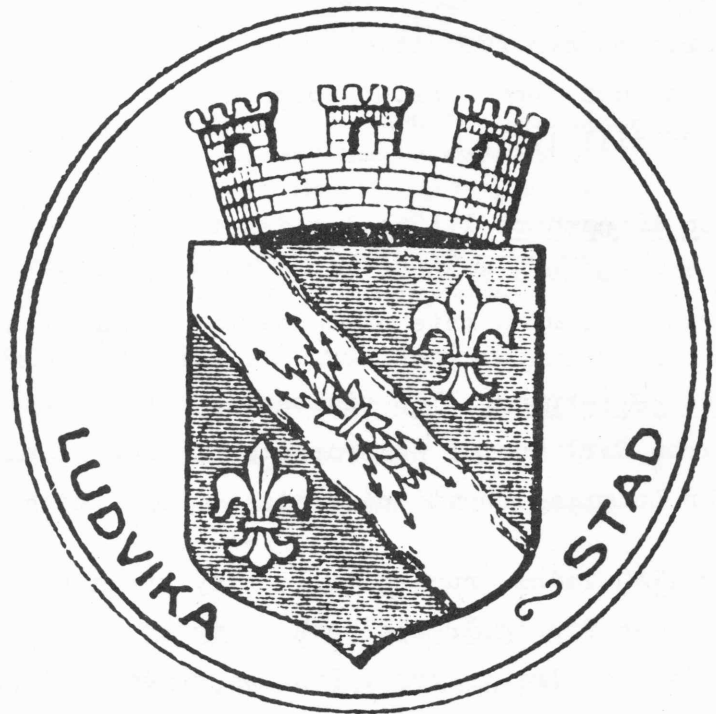
Kort Ludvika - Historik.

Enstaka fornfynd som sten -
yxor visar, att det funnits
befolkning i Ludvikabygden
sedan flera tusen år före
Kristi födelse. De kan ha
varit från en gles bebyggelse
eller från kringresande män.

År 1552 började Gustav Vasa
bygga Ludvika Bruks första
hammarsmedja invid Ludvika
ström och därefter har sam-
hället succesivt vuxit upp.

Ludvika tillhörde ursprung-
ligen Grangärde, fick dock
 eget kapell på Hammarbacken
år 1652, fick en ny kyrka på
andra sidan om strömmen år
1752. Vid denna tid byggdes
även magasinet på Hammar -
backen för säd.

Ludvika blev egen kommun år 1863, blev municipalsamhälle år 1902, blev köping den 1 januari 1915 och blev slutligen stad den 1 januari 1919.

Ludvika stads vapen i svart - vitt. Det antogs den 1 januari 1919 och består av en blå sköld, prydd med en murad krona ovanpå. Skölden delas av ett brett diagonalt band i silver, som symboliserar Ludvika ström. Över och under bandet är franska liljor placerade. De liksom den murade kronan avbildas i guld. De franska liljorna är hämtade från det Cedercreutska vapnet, vilket är en anknytning till Ludvikas början med Ludvika Bruk. Mitt i bandet finns ett knippe dubbelblixtar i blått med guldkanter. De är riktade snett uppåt och snett nedåt och de symboliserar den elektriska industrin. Vapnet hade komponerats av Erik Falk i Blötberget. Fotonummer 9 - 26 : 34.

I stora drag gick utvecklingen på ovannämnda sätt men givetvis har detta skeende karakteriserats av mycket arbete och gått succesivt med många mindre etappmål och givetvis har det varit ett framåtskridande med både framgångar och motgångar. I det följande lämnas en mera detaljerad beskrivning som dock inte gör anspråk på att vara komplett.

Betydelsefulla händelser, som bidragit till Ludvikas stadsrättigheter.

År 1652 togs kapellet på Hammarbacken i bruk. Det hade tillkommit eftersom landsvägen mellan Ludvika och Grangärde var mycket dålig och eftersom kyrkoplikten fordrade att en person från varje gård skulle besöka kyrkan. Under vintern åkte man på Väsmans is men under sommarn var det besvärligt. Så sent som 1812 kungjorde konungens befallningshavare att vägen skulle byggas ut till full bredd men nödåret 1813 medförde att uppskov beviljades till 1817.

Den 21 februari 1695 begärde kapellborna att en "pedagoge" under vår och höst då vägarna var som besvärligast skulle få tjänstgöra i Ludvika kapell. Biskop Carlsson som förrättade denna visitation biföll detta mot att viss avgift utbetalades. Den förste skolprästen var Johan Lundberg som tjänstgjorde från 1695 till 1711.

Den 20 januari 1715 hölls den första biskopsvisitationen i Ludvika. Den förrättades av biskop Matthias Iser. Pastorn i Norrbärke var närvarande men från Grangärde syns inte någon ha varit närvarande.

Den 29 februari 1736 visiterade biskop Andreas Kalsenius Grangärde församling. Baron Carl Gustaf Cedercreutz begärde då på kapellbornas vägnar en egen präst för Ludvika, bosatt på platsen - men detta bifölls icke.

År 1749 lades grunden till en ny kyrka på södra sidan om Ludvika ström. Den byggdes färdig år 1752 och invigdes den 23 oktober 1752 och fick då namnet Ludovica Ulrica kyrka. Problemet med fast präst i Ludvika kvarstod dock.

Ludvika kyrka före restaureringen i början av 1900 - talet. Mellan östra och södra korsarmarna syns tillbyggnaden för Brukets Herrskap som beslutades på kyrkostämman den 21 augusti 1748.

Den 23 juni 1767 visiterade biskop L. Benzelstierna Grangärde församling och då framfördes från Ludvika en önskan om att oftare än hitintills få extra ordinarie gudstjänst. Detta medförde att biskopen under en resa från Grangärde till Norberg den 26 samma månad behagade besöka Ludvika och stanna över natten. Förmodligen ville han undersöka förhållandena lite närmare. Något annat resultat blev det ej av denna framställning.

År 1778 beslöt domkapitlet att en skrivelse från baron Johan Axel Cedercreutz skulle tillstyrkas. Detta innebar att Ludvika kapell - lag skulle få en egen komminister. Den förste innehavaren av denna tjänst blev pastor Eric Ugglå, som tidigare tjänstgjort i Grangärde och som därför kände till Ludvika kapellförsamling. Han flyttade hit till Ludvika år 1779.

Den 31 maj 1782 godkände domkapitlet en begäran framställd av baron Johan Axel Cedercreutz om att i Ludvika få anlägga en kyrkogård intill kyrkan.

Den 22 juni 1817 beslöts att kapellförsamlingen skulle få välja ett eget kyrkråd.

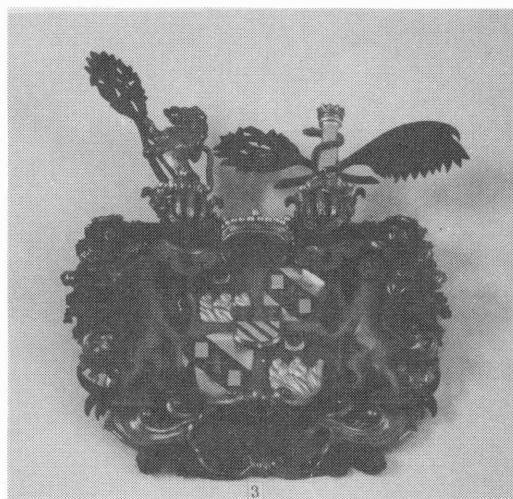
Till detta utsågs: bergsfogde Eric Helander, Ludvika Bruk, bergsmännen Lars Persson, Klenshyttan, Per Larsson, Snöklinten, Petter Persson, Lorensberga, Matts Anders Per Jansson, Enkullen. Vidare ingick i kyrkrådet de självskrivna kyrkovärdarna Jacob Boethius i Persbo och bergsmannen P. Husberg i Sörvik.

Den 28 september 1817 inlämnades en ansökan om att kapellborna skulle få skiljas från moderförsamlingen och bilda egen församling. Ansökan gjordes av bergmästare Abraham Hülphers med flera. Detta lyckades ej, vilket närmast var beroende på att man hade farhågor för att prästerskapet i Grangärde skulle få mindre inkomster.

År 1834 gjorde kapellborna ett nytt försök att få till stånd en avskiljning från moderförsamlingen men det misslyckades även denna gång.

År 1845 gjordes nästa försök och den 20 juni 1853 meddelade Kungl. Maj:t att Ludvika kapellförsamling skulle få bli eget pastorat efter kyrkoherde Carl Johan Söderströms död.

År 1863 dog kyrkoherde Carl Johan Söderström i Grangärde och Ludvika blev

Norra ingången till Ludvika kyrka vetter mot Ludvika Herrgård. Över denna ingång hänger det Cedercreutzska vapnet som minne från den tid då kyrkan byggdes. Cedercreutz skänkte tomt och omhuldade kyrkbygget på många sätt. Han var även mycket kommunalt engagerad i många avseenden.

egen självständig socken. Till förste kyrkoherde valdes fil. dr Axel Wahl -
bäck.

År 1878 överfördes Övre Marnäs till Ludvika. Nedre Marnäs överfördes inte till
Ludvika förrän den 1 januari 1925. Beslutet om inkorporeringen är daterat den
28 mars 1924.

År 1879 anhöll Nedre Marnäs och Harnäs om att få tillhöra Ludvika istället
för Norrbärke. Detta misslyckades emellertid.

Den 3 juli 1901 biföll länsstyrelsen Ludvika Kommuns skrivelse med anhållan
om att byggnads-, ordnings-, brand- och hälsovårdsstadgarna för rikets städer
skulle få tillämpas i Ludvika, Övre Marnäs och Marnäs.

År 1902 bildade Ludvika eget municipalsamhälle med 800 innevånare och den
första skolan byggdes vid Högbergsgatan. Det var den så kallade kyrkskolan.

Under 1905 - 1906 byggdes Västerbergslagens Domsagas tingshus vid Storgatan.
Det invigdes den 14 januari 1907.

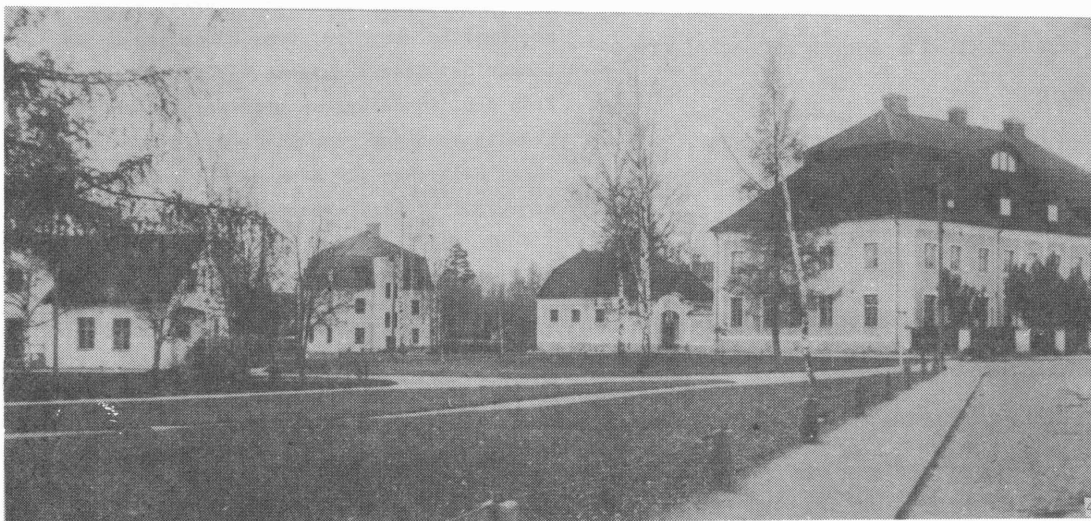

Foto tagit från kyr-
kan mot staden om -
Kring 1910. Längst
till vänster syns
den gamla socken -
stugan och längst
till höger syns
tingshuset. Foto -
nummer 9 - 78 : 10.

Den 1 januari 1915 blev Ludvika municipalsamhälle köping. Stadsfullmäktige -
institutionen hade trätt i funktion redan år 1914.

Den 1 januari 1916 blev Ludvika köping även eget skoldistrikt.

Den 2 maj 1918 anhöll ombud för Ludvika köping hos Kungl. Maj:t om stadsrät -
tigheter och genom nådigt beslut av den 13 december 1918 erhöles också stads -
rättigheter från och med den 1 januari 1919. Dock skulle staden i judiciellt
hänseende bibehållas under landsrätt samt i ecklesiastikt hänseende fortfaran -
de tillhöra Ludvika församling.

Den 1 januari 1919 blev Ludvika stad, den fjärde i ordningen men den tredje
i storleken av Dalarnas städer.

Festligheterna när Ludvika blev stad nyårsafton 1918 och nyårsdagen 1919.

Hela staden var i festskrud sedan stadsborna uppmanats att flagga och dekorera fönstren mot gatan. De officiella arrangemangen lyste också upp den mörka och kalla vinternatten. I korsningen mellan Storgatan och Engelbrektsgatan hade stora granar rests och mellan dem hade transparanger spänts upp. Dessa bar texten Nu är Ludvika stad samt olika symboler.

Ledamöterna i Ludvika stadsfullmäktige år 1919 utanför sockenstugan.

1. Kakelugnsmakare Anders Lundin.	10. Lokförare G. Eriksson.	19. Bankdirektör Th. Rydberg.
2. Urmakare Stefan Andersson.	11. Tjänsteman Albin Gryth.	20. Direktör Sven L-son Depken.
3. Advokat Oscar Fähré.	12. Nämndeman G. C. Lindh.	21. Ingenjör Axel Lindblad.
4. Förman G. S. Lundgren.	13. Byggmästare Axel Wikander.	22. Landstingsman Leon Friberg.
5. Förman J. M. Essén.	14. Förrådskr. P. J. Andersson.	23. Ingenjör C. Fr. Söderbaum.
6. Murare K. F. Lund.	15. Trädgårdsmästare A. Bergman.	24. Ingenjör Gustav Öhman.
7. Kassör G. Nilsson.	16. Grosshandlare W. Axdorph.	25. Ingenjör K. G. Andersson.
8. Förman A. F. Killander.	17. Häradshövding Carl Roth.	
9. Materialskrivare Simon Friberg.	18. Ingenjör Sten Hellström.	Fotonummer L. B. 36 64.

Både Storgatan och Engelbrektsgatan var kantade med marschaller som tändes när den blivit mörkt och de gav ett mycket festligt intryck. Utanför Stads - hotellet hade en talarstol byggts upp. Vid båda sidor om denna stod tjär - tunnor som också tändes vid vissa tillfällen.

Nyårsafton på eftermiddagen avsändes ett telegram till Konungen och från regeringen och från vänner till Ludvika erhöles lyckönskningstelegram i stora mängder.

Till högtiden hade tryckts ett speciellt blad. Det bar på första sidan texten Program vid Ludvika Stads invigning den 1/1 1919. Vidare stod på första sidan överst i vacker inramning Järnvägar och industri frambringade samhället. Kommunal enighet skapade staden.

I korsningen mellan Storgatan och Engelbrektsgatan var stora granar uppsatta samt transparanger med texten "Nu är Ludvika stad". Före och efter texten fanns symboler. På denna bild är det elektromagneter som symboliserar den elektriska industrin i Ludvika. Detta foto är tagit från Storgatan mot norr.

Dekorationen i korsningen mellan Storgatan och Engelbrektsgatan sedd från Storgatan mot söder. På transparangen står "Nu är Ludvika stad". Före och efter texten fanns järntecknet med hammare och fackla som symbol för bergsbruk och järnframställning. Fotonummer 9 - 77 : 12.

Samma dekoration som på föregående bild men i mörker med den elektriska illuminationen helt påkopplad.

Skolbarn med flaggor samlade på torget i hörnan mellan Storgatan och Carlavägen mitt emot det då - varande Stadshotellet. På husgaveln är ett anslag uppsatt på vilket står "Järnvägar och industri frambringade samhället - Kommunal enighet skapade staden" På skylten under girlangerna står "Mälar - provinsernas Bank" som angiver att en bank med detta namn var inrymd i huset på den tiden. På denna plats finns nu Domus stora varuhus. Fotonummer L. B. 29 05.

Ludvika gamla järnvägsstation var smyckad med flaggor och vapen. På frontespisen var Dalarnas vapen placerat mellan svenska flaggor och något lägre var symboler för järn - och gruvindustrin uppsatta. Över stationsnamnet var ett plakat uppsatt och på detta stod "Ludvika stad 1919". Fotonummer L.B.34 78

Programmet vid Ludvika Stads invigning den 1 januari 1919 hade följande utseende:

Nyårsnatten år 1918 - 1919.

Kl. 11.30 e.m. tändes ca 400 marschaller utefter Storgatan och Engelbrekts gatan.

Kl. 11.45 - 11.57 e. m. klämtning i kyrkklockorna.

Kl. 12.00 e. m. tändning av festbelysningen jämte salut med 21 skott, svensk salut.

Kl. 12.05 - 12.15 ringning i kyrkklockorna.

Kl. 12.15 Musik och tal på invigningsplatsen, torget framför Mälarprovinsernas bank. Högtidstalet hålles av Landshövdingen. Musiken utföres av en avdelning ur Kungliga Hovkapellet. Avdelningen bestod av 18 man.

Kl. 02.00 f. m. den elektriska festbelysningen släckes.

Nyårsdagen år 1919.

Kl. 09.00 f. m. hissas alla flaggor i staden.

Kl. 11.30 f. m. Skolbarnens flaggtåg med musik utgår från Magnetbacken till järnvägsstationen, där landshövdingen uppvaktas vid avresan. Därefter går flaggtåget vidare till Ludvika Bruks Herrgård och vidare till Karlberg samt

Skolbarn med flaggor från Ludvikas skolor samlade på torget mitt emot dåvarande Stadshotellet nyårs - dagen 1919. På denna plats finns nu Domus stora varuhus. Skolbarnen gick i ett flaggtåg när det var ljusst och de gick med facklor sedan det blivit mörkt.

via Narnäsvägen och Storgatan till invigningsplatsen, där flaggtåget upp - löses och minesflaggor tilldelas barnen. Vidare utföres en konsert av musik - kåren.

Kl. 04.00 e. m. den elektriska festbelysningen tändes.

Kl. 04.30 e. m. Fackeltåg med musik marscherar från Magnetbacken till Tings - husplan, där musik utföres.

Kl. 05.00 e. m. På Tingshusplan föredrages telegram och kortfattad historik av Direktör Depken och tal hålles av kyrkoherde Löfquist. Under talet tändes alla marschaller precis som föregående dag. Festligheterna avslutas med fyr - verkeri, som avbrännees på Tingshusplan.

Kl. 12.00 midnatt Den elektriska festbelysningen släcket.

Härtill kan nämnas att efter musiken kl. 12.15 på natten nyårsdagen lästes en prolog, författad av Karl - Erik Forsslund. Denna prolog ingick senare i dikt - samlingen Till Ett Bergfolk. Den har nästan blivit klassisk inom litteratur - historien.

Högtidstalet hölls av Landshövding F. Holmquist och sedan det ovan relaterade officiella programmet avslutats bjöds en del speciellt inbjudna på supé på Stadshotellet med bal efteråt.

Ludvika i augusti 1976.

Nils Göte Håkansson.

Axplock ur Ludvika Hembygdsförenings historia

Ur Historik över Ludvika Hembygdsförening 1920 - 1952 av Axel Söderkvist, kompletterad med bilder och viss text samt bildtext med mera.

År 1925 var ett arbetets och framgångens år. Det rustades och fejadades på gammelgården under hela sommaren. Slöjd- och bykstugan, som låg norr om stallet flyttades och iordningställdes till kokstuga, dansbanan uppfördes, trädgårdstäppan iordningställdes, Fejan Forsslund planterade blomster, staketet uppfördes och i manbyggnaden började interiörerna ta form.

På det nyinköpta gruvområdet upplagrades hästvind, vändbrott och pumpanordningar från Segerkronas gruva i Iviken. Föreningen firade 5 - årsjubileum med en utflykt till Gonäs hytta, där ett utslag besågs. Efteråt var det hembygdsfest på Röda Kvarn och supé på Stadshotellet. Karl - Erik Forsslund skrev en hembygdssång, tillägnad hembygdskören, som bildats föregående år. Under midsommaren gästades Gammelgården av Hembygdsförbundet, som höll sin årsstämma där i samband med en lyckad hembygdsfest, som besöktes av ca 5 000 personer.

Spelmän på Lars - mässan på Gammelgården den 22 - 23 augusti 1925. Från vänster: Ludvig Eriksson, Skattlösberg, Alfred Karlsson, Väsmanbacken, Ludvika, Handlanden Viktor Karlsson, Skattlösberg, (förebild för Jungman Jansson) K. O. Erlandsson, Korsnäs, Gösta Anell, Falun, August Hermansson, Gallsjön, Sundborn, Axel Karlsson, Silvhyttan och Axel Gustafsson Gräsberg. Foto: David Klingzell.

Höstmässan hölls den 22 - 23 augusti och till denna var spelmän från olika orter inbjudna.

Det ekonomiska resultatet av Höstmässan blev det högsta ditintills och inte mindre än 3 850:- kronor i runt tal, vilket på den tiden var en stor summa pengar.

Hembygdsföreningen hade dessutom inkomster från uthyrningar och annat samt anslag från Ludvika stad så att totalinkomsten steg till ca 4 700:- kronor.

Under julveckan höll hembygdsföreningen sin första julmarknad och sålde diverse hemslöjdsalster från bygden såsom ljusstakar i trä och metall, trevliga halm - arbeten med mera. Gustaf Björkman ordnade julmarknaderna, totalt blev det tre, några medlemmar i husmodersnämnden stod i ståndet och sålde i det kalla vintervädret. Julmarknaderna gav väl inte något större ekonomiskt utbyte men det var ett trevligt inslag i julkommersen och en god reklam för hembygdsföreningen.

Under år 1925 tillsattes 25 så kallade byombud, som skulle verka för hembygdsföreningen ute i bygderna. Varje ombud fick som bevis på sin värdighet ett vackert inramat diplom jämte instruktion. Diplomet var ett linoleumsnitt utfört av konstnären Folke Forsslund. Tanken bakom denna byombudsorganisation var nog riktig men tyvärr fick hembygdsföreningen aldrig någon större nytta av densamma och den tynade så småningom bort.

Året 1925 intager första platsen som lyckat festår. Antalet fester, fem stycken, och det ekonomiska resultatet var det bästa ditintills och överträffades inte heller senare med denna organisationsform.

En av de aktiviteter som företogs 1925 var ett kort teaterstycke i ladån. Det var Anna Maria Lenngrens Porträtterna som uppfördes. Aktörer var fru Fackt och fröken Saga Jansa. Förmodligen var det första gången ett teaterstycke uppfördes och det torde ha blivit succé. I varje fall spelades Gammelgårdens andar år 1927 och Ett Trollbröllop spelades 1928. Den gamla ladån fick namnet Teaterladån, som dock inte blev beständigt. Fotnum - mer B.A. 12 35. Foto: David Klingzell.

År 1926 klagades över bristande intresse. Det var svårt att få så många till sammanträdena att styrelsen blev beslutsmässig och det var svårt att få medverkande till festerna.

Slaktarmästare C. R. Andersson, Landforsen, som var en av grundarna av Ludvika Hembygdsförening. De första samlingarna som visades i september år 1920 hade samlats ihop av C. R. Andersson och kopparslagare J. V. Dafgård.

Motsättningarna mellan sekreteraren Gustaf Björkman och C. R. Andersson, Landforsen ledde tyvärr till en brytning och Andersson avgick ur styrelsen samt lämnade alla uppdrag. Härigenom förlorade föreningen en både kunnig och intresserad kraft. Många värdefulla saker hade han tillfört samligarna. Hans verksamhet förde honom i nära kontakt med bygdens folk. Han kände väl till var det fanns något av intresse för föreningen i hus och bodar och bevakade alltid föreningens intresse vid auktioner och eljest när tillfälle yppade sig.

En annan svår förlust gjorde hembygdsföreningen år 1926 genom att apotekare C. G. Blomqvists död den 24 mars 1926. Han var hembygdsföreningens vice ordförande sedan starten. Han var arbetsvillig, uppslagsrik och generös och hade varit en verkligt betydande tillgång för hembygdsföreningen.

Apotekare C. G. Blomqvist kom till Ludvika år 1914 som föreståndare för apoteket som från och med detta år hade blivit självständigt. Han var år 1920 med om att starta Ludvika Hembygdsförening och ingick i den första interimstyrelsen. I den första ordinarie styrelsen var han vice ordförande. Han var vidare sekreterare och kassör i Ludvika - kretsen av Röda Korset, ordförande i Fattigvårdsstyrelsen och statens representant för att kontrollera hjälpföreningarnas utdelning till de behövande.

Ännu en av de främsta krafterna lämnade styrelsen år 1926. Det var disponent Kempe som flyttade från staden. Lyckligtvis kom disp. Kempe tillbaka efter några år och hann med

att göra mycket gott för föreningen under sin återstående tid.

Det är inte att undra på att styrelsen blev halvt arbetsoduglig, då den på ett år gjorde så katastrofala personalförluster. Inte heller hjälpte det upp arbetsglädjen att staden ville pruta ned sitt lilla anslag ytterligare. Karl - Erik Forsslund protesterade emellertid i tidningarna och klagade över bristande förståelse inte minst från de kommunala myndigheternas sida. Det blev en lång debatt i stadsfullmäktige men "selkroksföreningen" fick sina 400:- kronor oförändrat. Detta glåpord "selkroksföreningen" begagnades av en fullmäktigeledamot under debatten.

Spelmän i Västerbergslagen på dansbanan vid Ludvika Gammalgård under Lars - mässan den 8 augusti 1926. Från vänster: Axel Karlsson, Fiolbyggare, Axel Gustafsson, Gräsberg, Viktor Karlsson, Skattlösberg, Ludvika Erlandsson, Skattlösberg. Gustaf Lindberg Ludvika och Alfred Karlsson, Ludvika. Foto: David Klingzell.

Höst - mässan år 1926 hölls den 7 - 8 augusti och även vid detta tillfälle var spelmän inbjudna utifrån. Det ekonomiska utbytet av mässan år 1926 blev ca 2 750:- kronor. Totala inkomsten för året blev emellertid ca 4 300:- kronor på grund av uthyrningar och andra inkomster. På trettondagsafton hade föreningen haft stjärngossar ute. De hade sjungit och samlat in penningar för hembygdsföreningen. Detta är ett av de många sätt som praktiserades för att råda bot på föreningens välordnade dåliga ekonomi.

Ludvika i augusti 1976.
Nils Göte Håkansson.